Australian Government | Australian Charities and Not-for-profits Commission

NA YAVUTU NI VEIQARAVI

Na Yavutu ni Veiqaravi e vakaraitaka na sala me cicivaki kina na isoqosoqo veivukei volai vakamatanitu. E kovuti kina na icakacaka ni isoqosoqo, kena veiqaravi kei na veiwekani. Me rawa ni volai e dua na isoqosoqo veivuke se cici tiko ena gadrevi me yacova na ivakatagedegede qo.

Na ivakarau e vaka me takete cecere, sega ni lawa matailalai, e rawa gona ni dui lewa na isoqosoqo na ka me caka me e dui ganita na kena levu, kena inaki kei na veiqaravi.

Na ivakarau qo e yaga vei ira na isoqosoqo mera dau veivukei ena loma ni lawa, qai veiqaravi ena savasava kei na yalomatua. E tubu tale ga kina na veivakabauti, me tokoni tiko ga kina na kena veiqaravi. E so na isoqosoqo veivukei vakalotu e vagalalataki mai na ivakarau qori.

E ono na iVakarau ni Cicivaki ni iSoqosoqo.

Yavutu 1 e lavaki kina me kua ni vaqara tubu vakailavo na isoqosoqo, me qarava ga na kena inaki, me vaka na vuli, lotu, veivuke vei ira na leqa, se taqomaka na veikabula.

Na ivakarau qo e lavaki kina me vakaraitaka vakamatata na kena inaki ena kena lawatū, se vakatokai me ‘constitution’, ‘model rules’ se ‘trust deed’. Me dau veiqaravi tale ga e veisiga ena inaki qo, ka me kune rawarawa vei ira na lewenivanua na inaki, me vaka ena veilawa (website) se ivolamata se ‘social media’ cava ni isoqosoqo, se me tabaki ena ivola ni isoqosoqo veivukei ni ACNC Charity Register.

Yavutu2 e baleta na saumitaro vei ira na lewena.

Ke tiko na lewe ni isoqosoqo, me dau saga me dola na sala vei ira mera taro, vakaraitaki kudru, ka kila na itovo ni cicivaki ni isoqosoqo. Me dua beka na bose vakayabaki mera taro kina na lewe ni isoqosoqo se digidigi ena lewa bibi eso. E kena ibalebale tale ga me dau tukutuku vei ira baleta na veiqaravi kei na veika vakailavo, ka me matata ka rawarawa na sala mera vakaraitaka na lomaleqa baleta na cicivaki ni isoqosoqo, kei na itovo ni digitaki lewe ni matabose.

Yavutu3 e lavaki kina na rokovi ni lawa ni Ostrelia.

E tabu ni cala na isoqosoqo veivukei ena basulawa se me veilewaitaki ena cala bibi (civil breaches). Na sala me tarovi kina na leqa qori, me kilai vinaka na lawa bibi e vauci kina na veiqaravi ni isoqosoqo veivukei, me taqomaki na kena ilavo kei na iyau, ka muria na ivola ni itavi me rokovi kina na lawa. E dikeva matua ena ACNC na veika bibi e vakaleqai kina na veivakabauti, me vaka na veidabui se na savati ni ilavo duka, koya e bibi kina me matata na itavi vakalawa.

Yavutu4 e baleta na kena qarauni mera rawata nodra itavi na lewe ni matabose, e vakatoka na ACNC mera 'Tamata Nuitaki'.

Qori o ira na lewe ni matabose e nodra vata na itavi ni cicivaki isoqosoqo vakavinaka. E itavi ni isoqosoqo veivuke me vakadeitaka nira vakatarai na lewe ni matabose me ra cicivaki isoqosoqo. Kena sala me laurai e rua na ivolaniyaca, dua na ka ni ASIC, na tabana tugalala ni matanitu o Ositerelia, kena ikarua na ka ni ACNC, e volai kina na yacadra na vakatabui mera cicivaki isoqosoqo se kabani. Rau vakatokai na ivola qo me 'disqualified persons registers'. Me kerea tale ga na isoqosoqo veivuke vei ira na lewe ni matabose me ra sainitaka na fomu nira sega ni vakacegui mai. Ke mani kune ni dua na lewe ni matabose e vakatabui, me vakasivoi.

Yavutu 5 e lavaki kina mera kila ka vakayacora na itavi bibi eso na lewe ni matabose se tamata nuitaki.

Qo e wili kina me dau cakacaka ena qaqarauni kei na makutu, me yalodina ka savasava me yaga ki na isoqosoqo veivuke, kua ni vakayagataka vakatani nona itutu se na ka e kila, tusanaka kevaka e veicoqacoqa kei na dua tale na ka e kauwai kina, qarava vakavuku na ilavo ni isoqosoqo, ka muduka na veiqaravi ni isoqosoqo kevaka sa baqeravu.

Na itavi qo e yavutaki ena yalodina kei na lewa matau. Ena rawa beka na ivakarau qo ena veituberi se veivakavulici vei ira na lewe ni matabose, me cavuti na itavi eso ena ivola ni veilesi se na ivola tauyavu ni matabose, me cuqeni na cicivaki vinaka ni bose, ka me tu na ivakarau rawarawa ni qaravi ni veika vakailavo kei na vakatulewa e veicoqacoqa kei na inaki ni isoqosoqo. E kena ibalebale tale ga meda yavala ni weletaki na itavi.

Yavutu6 e baleta na National Redress Scheme. Qo na tabana ni matanitu o Ostrelia a tauyavu ni oti na 'Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse' (Mataveivaqaqai ni Vakatulewa ni Tabana eso ena nodra sagai vakatawakilikili na gone.) Era tokoni kina na sagai vakatawakilikili ena tabana ni veiqaravi eso nira se gone.

Ke kunea se siqema na Tabana qo ni vakaitavi na isoqosoqo ena nodra sagai vakatawakilikili na gone era qaravi kina, me yavala sara na isoqosoqo me okati ena Tabana sega ni sema ena matanitu, vakalevu ena loma ni ono na vula. Ena qai vakarorogo na isoqosoqo ena lewa kece ni Tabana, ka me okati tiko ga kina. Na inaki ni Vakarau qo me dei tiko ga na veivakabauti ena isoqosoqo veivukei kece.

Na itovo eso ni veiliutaki maqosa

E so na itovo ke vakayacori e veisiga e rawarawa kina na veiliutaki maqosa.

E dua mada, me dau vakavoutaki na lawatu se ivola tauyavu ni isoqosoqo qai biu ena ivola (Charity Register) ni ACNC.

E ka bibi tale ga me yavutaki na icakacaka ni isoqosoqo ena saumitaro. Qo e wili kina kena volai vakamatata na itukutuku ni bose, vakaraitaki na itukutuku vakailavo, kei na veivosaki e matanalevu kei ira na lewe ni isoqosoqo.

E tu na sala rawarawa me tarovi kina na leqa, me vaka na lawa ni tarai ni akaude ni isoqosoqo veivuke kei na lawa ni vakayagataki ilavo.

Kena itinitini, ni tomani tiko ga na veivakavulici ena nuidei kina na matabose ena qaravi itavi, vakabibi na vakayagataki ilavo kei na walī ni veika e veicoqacoqa kei na inaki ni isoqosqo.